

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНИ – НОВА ФІЛОСОФІЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Філософія
школи

УДК 37.04:140

Запропонована „Педагогічна концепція людини” як нова філософія педагогічної діяльності, методологічний орієнтир для природовідповідної та особистісно-орієнтованої освіти. Таким орієнтиром вона є і для створення/розробки індивідуальної траєкторії розвитку кожної дитини.

*Результатами власного експериментального дослідження автор обґрунтовує, що за-
требованість Концепції вчителями, а це ре-
альне впровадження її в шкільний навчально-
виховний процес, спричинить радикальні
зміни у педагогічній практиці.*

Ключові слова: поняття „людина”, структура поняття, педагогічна концепція людини, прогнозовані зміни педагогічної практики.

Концепція людини є центральною у педагогічній науці і практиці. Такою вона стає і для розвитку суспільства, яке набуває людиноцентристської орієнтації: індивідуальний розвиток людини, особистості за таких умов є, з одного боку, основним показником прогресу, а з іншого – головною передумовою подальшого розвитку суспільства. Тому актуальною стає реалізація принципу дитиноцентризму в навчально-виховному процесі як відображення людиноцентристської тенденції в розвитку сучасного цивілізованого світу.

Уперше українська педагогічна громадськість ознайомилася з „Педагогічною концепцією Людини” на початку 2006 року. Зараз таку можливість ми створюємо для вас, дорогі наші читачі, та й для більш широкої аудиторії, до якої належать усі англomовні країни.

На філософському рівні найвиразнішою ознакою мети нової освіти є гуманістична спрямованість. Сучасне розуміння гуманістичних цінностей освіти ґрунтується на ідеї: людина – не засіб, а мета. Зрозуміло, що від наукової розробленості самого поняття „людина”, його достовірності та, у першу чергу, відповідності природі людини – її суті і покликанню – залежить, наскільки робота педагогів відповідатиме вимогам сучасності.

У контексті досліджуваного поняття „людина” звернімо увагу на негативні тенденції сучасного етапу розвитку шкільної освіти, які охарактеризувала

**Ольга
ВИГОВСЬКА**

Провідний науковий співробітник ДНПБ ім. В.О. Сухомлинського НАПН України, головний і науковий редактор Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”, доцент, кандидат педагогічних наук

Директор школи, ліцею, гімназії № 4 2013

О.Я. Савченко, зокрема, **загальне погіршення здоров'я дітей шкільного віку**, еkleктичний підхід до вибору методологічних засад виховання, відсутність орієнтовної програми виховання дітей різного віку, **слабка психологічна підтримка педагогічного процесу**, недостатній аналіз і прогноз розвитку педагогічних явищ наукою тощо [27, с. 47–54]. Не останню чергу в ряду причин цього є неоднозначність трактувань поняття „людина”.

Зрозуміло, щоб сприяти зростанню кожної дитини, вчитель має працювати не усередненими методами, а індивідуалізованими. Ось тут йому і стане в нагоді педагогічна концепція людини, про яку йтиметься у статті.

Для нас важливо з'ясувати, як повинен діяти педагог, аби якнайкраще розвивати школяра у процесі своєї діяльності, як необхідно йому діяти, щоб не ущемляти унікальність індивіда, індивідуальність школяра. Отже, питання полягає в обґрунтуванні закономірностей цілісного розвитку людини, що розвивається, – дитини, його засад, серед яких чільне місце посідає науково обґрунтована педагогічна концепція людини. Даною статтею ми робимо в цьому напрямі лише першу спробу.

Про те, наскільки складне це завдання, можна судити з оцінки як стану наукової розробленості необхідних для його вирішення понять, так і будь-яких намірів зайнятися цим, яку дав відомий російський вчений, директор Інституту людини В.П. Зінченко: „Виявити закономірності цілісного розвитку індивіда, особистості школяра як синтезу новоутворень біологічного (фізичного), духовного, психічного і соціального розвитку – ще недосяжна ціль для сучасних наук про людину, у тому числі для педагогіки і психології” [12].

На підтвердження актуальності зазначеної у заголовку концепції наведу цитату з книги президента НАПН України В.Г. Кременя: „Ми повинні через зміну парадигми ... у ставленні до людини в суспільстві, розірвати ланцюг неповаги до особистості. ... Безперечно, вчитель має бути готовий до сучасної соціальної ролі – виховати

людину, ефективну в національному і глобальному демократичному просторі. ... Насамперед слід відмовитися від вузького погляду на розвиток школяра (курсів всюди наш – О.В.) як переважно інтелектуальний, коли поза увагою залишаються процеси соціального і морального становлення дитини” [15, с.108].

Очевидно, що процес розвитку дитини є як науковою проблемою (бо потребує зміненої парадигми людини, а отже, у першу чергу, своїх засад), так і практичною, бо вчитель визнається неготовим до своєї нової ролі – виховання людини.

Прагнення зробити шкільну освіту адекватною новим соціальним вимогам ставить на порядок денний **проблему невідповідності фундаментальним законам розвитку людини науково-педагогічних засад шкільної та педагогічної освіти, а, отже, і педагогічної діяльності**. Це неминуче призводить до перегляду змісту усталених понять „навчання”, „формування психіки”, виховання, розвитку. Для останніх базовим є, знову ж таки, поняття людини.

У вирішенні цієї проблеми ми стикаємося з неопрацьованістю, перш за все, поняття „людина”. Проведений нами теоретичний аналіз [1, 7, 17, 16, 20, 23, 24, 25] уявляє про поняття „людина” різних наукових шкіл показав, що найчастіше в психолого-педагогічній літературі разом із поняттям „людина” (або замість нього) зустрічаються поняття „особистість”, „індивід”, „індивідуальність”. **Потребує з'ясування питання, що в діяльності вчителя має стати головним і на чому одному чи на всьому одночасно слід йому зосередитися.**

Психологічне вчення про особистість і індивідуальність ґрунтовно представлено в роботах українських вчених І. Зязюна, Н. Ничкало, О. Савченко, В. Семиченко, О. Сухомлинської, для яких воно стало підґрунтям запровадження особистісно-орієнтованої освіти, центральним положенням якої є саморозвиток, самоактуалізація особистості [13, 74-79; 19, 47-57; 29, 4;

28, 27]. Найважливішою цінністю освіти учені вважають не тільки дитину, а й педагога, здатного до розвитку задатків і таланту дитини, її соціального захисту, збереження індивідуальності. **Тож для вчителя орієнтиром у роботі має стати, на думку О. Савченко, управління навчанням і розвитком кожного учня [28].** Не потребує доказів теза: щоб управляти, треба добре розумітися на людській природі. Останнє, знову ж таки, свідчить на користь актуальності розробки педагогічної концепції людини.

Допоможе дійти до суті, на думку автора, подальший аналіз відомих у психології підходів до розв'язання питання співвідношення розвитку і навчання.

Зіставний аналіз проаналізованих нами психологічних теорій розвитку дитини [7, 63-65; 8; 17, 3-14; 20] дозволяє у контексті авторської концепції стверджувати наступне:

- психічний розвиток має свої джерела і свої рушійні сили, незалежні від спеціального навчання;
- правильно організоване навчання орієнтується на нові можливості дитини, а не пристосовується до наявного рівня, тому й веде за собою розвиток;
- важливою, специфічною для людини формою психічного розвитку є засвоєння загальнолюдського досвіду, яке відбувається в процесі навчання.

Останнє настановує на постановку ще одного, надзвичайно актуального завдання – розробки нової моделі процесу навчання, в якому не лише засвоюватиметься, а й створюватиметься новий досвід, а також дослідження її ролі у розвитку сучасної дитини (та й вчителя теж). Переконана, що саме тут на дослідників чекають приємні несподіванки, а, може, й відкриття.

Все більше російських вчених висловлюють сумнів щодо достатності поняття „особистість” для розв'язання сучасних виховних проблем, а отже і того ореолу, яким оточена особистісно-орієнтована освіта [30; 5; 8; 14, 117-118].

Варто нагадати, що наша педагогічна наука спрямовує шкільну практику на впровадження саме особистісно-орієнтованого підходу як ефективного способу реформування української освіти.

Автор цієї статті цілком поділяє уявлення Б. Братуся [6, с. 9]. про те, що „особистість” – не більш ніж інструмент, хоч і наголошує на тому, що російські дослідники зайняли більш радикальну позицію, а тому перенесли безпосередньо в практику навчання теоретичний факт „підміни людини особистістю, спроби виведення з неї самої підстав людського життя” без належного педагогічного осмислення суті як самого поняття „особистості”, так і мети його використання в практиці виховної роботи. **Цим ще більше стверджується необхідність проведення окремого педагогічного дослідження з розробки нової концепції людини.**

Проведений нами аналіз різних наукових підходів щодо трактування поняття „людина” дозволяє зробити попередні висновки. Перш за все, це те, що індивід як поняття не тотожне поняттю „людина”, особистість залишається самоціллю як у процесах саморозвитку, так і у виховних й освітніх системах, тоді як індивідуальність – лише одна зі сторін особистості людини. У зв'язку з цим необхідно розуміти, що „індивідуальний підхід – це лише аспект більш загального, особистісного підходу до школяра..., бо обмежується урахуванням індивідуальних особливостей мислення, волі, пам'яті, відчуттів школяра...” [20, с. 193].

Підкреслимо, що хоча С. Рубінштейн і звертав увагу дослідників на те, що „природним в людині, зв'язком з природним у світі потрібно не нехтувати, а осмислювати” [26, 347], треба констатувати, що повною мірою такого осмислення не сталося. Його бракує і педагогам під час здійснення ними педагогічної діяльності.

Найбільш імпонує автору розуміння людини, дане В. Оконем. Польський вчений В.Оконь пише про те, що „психологія вийшла на нові шляхи,

АВТОРСЬКА ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНИ: ВІДМІННА ОЗНАКА І СУТЬ

Проведений нами теоретичний аналіз суджень різних наукових шкіл дозволяє висловити наше уявлення, згідно з яким *людина первісно (від народження) є індивідуальністю*; кожне немовля у своїх проявах вже не схоже на інше, воно – індивідуальність. За таких обставин, *дозрівання дитини йде попереду навчання* – людина розвивається протягом свого життя разом зі своєю індивідуальністю як незалежно від навчання, так і у свідомому періоді – саме у процесі навчання, якщо воно розвивально-цілеспрямоване, що на пряму залежить від тих умов, що створюються у шкільному колективі та й у навчально-виховному процесі.

З того моменту, коли в людині проявляється перша особистісна ознака (для прикладу зауважимо, що це може бути будь-який поведінковий паттерн, що постійно повторюється), а також, коли людина починає займатися самобудівництвом, констатується *наявність у неї особистості, яка й розкладається нами як інструмент пошуку людської сутності* (відповіді на одвічне питання „Хто Я?“) – і так до досягнення нею своєї вершини в собі. Зазначимо, що науковому розумінню особливостей цього етапу в розвитку людини сприятимуть теорії психічного розвитку дитини, про які вже йшлося, і які, на жаль, донині мало використовуються у педагогічній практиці (хоча про них і знають).

Є суттєва відмінність між поняттями „індивідуальність” і „особистість”: останнє не є вродженим, а отже її якість на пряму залежить від якості, насамперед, процесів навчання і розвитку.

Як стає очевидним із нашого аналізу, „природне в людині” якраз і характеризується тими особливостями, що і складають сутність індивідуальності, що і дає нам право вважати новонароджену людину вже індивідуальністю (сьогодні більшість вчених психологів схильється до думки, що вона набувається паралельно зі становленням особистості, будучи її аспектом). За такого розуміння їхнім становленням, розвитком має опікуватися навчання – у нас же від народження дитина має індивідуальність, а тому її виникнення й не залежить від навчання, вона стає підґрунтям для створення природовідповідних умов у процесі навчання. **Означене в нашій концепції місце „індивідуальності” в структурі людини** важливо для вчителя – він рахується з індивідуальними особливостями дітей, сприяє їх розвитку, створюючи адекватні, природовідповідні умови, а з моменту, коли дитина опанувала себе, виростила в собі особистість, – її індивідуальністю вже опікуються і вона сама, і вчитель.

Отже, у нашому розумінні формула, що зв'яже всі три аналізовані нами поняття, виглядатиме так: *людиною (індивід + індивідуальність) народжуються, особистістю стають, людини-вершини досягають*. Схематично її можна представити так: **Людина = (індивід + індивідуальність) + особистість + індивідуальність = Людина-вершина**

Ця формула фактично визначає структурні компоненти поняття „Людина”, їх місце і роль.

чого більшість педагогів майже не помітила. ... Найважливішим ... є розуміння сучасною психологією зв'язку між розумовим розвитком людини та її моральністю” [21, с. 204]. Саме розкриття цього зв'язку присвячено фундаментальне дослідження інтелектуальної активності людини російського вченого Д. Богоявленської [3].

ПЕДАГОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЛЮДИНИ:

гарантовані зміни у шкільному навчально-виховному процесі та діяльності педагога

Дамо відповідь на запитання: „А що зміниться у педагогічному процесі, якщо станемо користуватися цією формулою?”

Перш за все, має ствердитись очевидно безумовне, сутнісне сприйняття маленької людини-індивідуальності, на яку вже не можна не зважати. Мало того, **первісно закріплюється інша позиція як самого педагога, так і представників, що оцінюють його діяльність, – визнання наявності в дитині її індивідуальності з моменту народження.** Така позиція багато до чого зобов'язує усіх причетних до процесу розвитку дитини і, передусім, це торкається вчителів як партнерів, співсуб'єктів цілісного навчально-виховного процесу; **оцінка результатів педагогічної праці тепер відносна**, бо опосередковується індивідуальними особливостями школярів, індивідуальними можливостями вчителя.

Вчителям ще належить навчитися працювати з цим: **природовідповідна ді-**

ьяльність повинна запанувати в українській школі; поки що вона частіше декларується, оскільки сьогодні ціллію і головним, безпосереднім результатом школи та вчителя є становлення особистості дитини в навчальному процесі, а „індивідуальність” – всього лише аспект, і цим усе сказано.

Людське дитя народжується Людиною, яка від народження має свою індивідуальність. У життєвому процесі укріплюються внутрішні сили людини, вона намагається творчо підходити і до життя, і до себе, змінювати все за власним сценарієм – в людині відбувається становлення її особистості, яка є фактично інструментом набуття людиною сутнісно людського в собі до досягнення нею своєї вершини. Сподіваємося, що саме про це думав М. Пирогов, який зазначав: „Дайте внутрішній людині ...час і за-соби підкорити собі зовнішнього,... і у вас ... будуть люди і громадяни...” [22]. Завершимо виклад авторської позиції висловом Парацельса: „Лише вершина людини – це Людина”, – зміст якого ми повністю поділяємо.

Виходячи з нашого розуміння людини, її призначення і становлення, перефразуємо широко відому в педагогічних колах Ільєнківську фразу: „Індивідом народжуються, особистістю стають, індивідуальність обстоюють” [2] і висловимося щодо цього тезисно: „Народжуються людиною-індивідуальністю, яку обстоюють все життя. Стають особистістю і з її допомогою розвивають, являють та обстоюють власну індивідуальність, і у такий спосіб досягають вершини в собі – Людини”. Коротко це може виглядати так: „Людиною-індивідуальністю народжуються. Особистістю стають. Індивідуальність обстоюють. Людини-вершини досягають!”. У цій фразі – квінтесенція авторської концепції людини, суть шкільної програми розвитку дитини та головні орієнтири для педагогічної діяльності (див. схему).

Схематично це можна проілюструвати так:

Людина у момент народження	Людський розвиток у навчально-виховному процесі	Людина у момент досягнення своєї вершини
індивід + індивідуальність	Враховуємо: індивід + індивідуальність Розвиваємо: особистість + індивідуальність	Людина-вершина

Чому ця концепція спонукала до переосмислення крилатої фрази В. Ільєнкова? На нашу думку, з одного боку, її лаконічність приваблює і вчених, і вчителів, а, з іншого, розставлені в ній пріоритети щодо понять, про які йдеться у статті, заважають розумінню завдань сучасної практики виховання та гальмують процес становлення людини через невідповідність йому його фундаменту.

Вважаємо доречним наголосити на кардинальній відмінності нашого розуміння задач педагогічної діяльності від існуючих підходів як в українській, так і російській науці. Автор є прихильником тлумачення російськими вченими поняття „особистості” як не кінцевої мети, не суті людини, а лише як інструменту її становлення, але не погоджується з їхніми запереченнями ролі цього поняття у виховній педагогічній практиці. Тож поняття „особистість” автор розглядає як інструмент становлення всього людського у кожному – дорослому чи малому – аж до його власної вершини. Безумовно, у цьому контексті поняття „людина” – це метаякості, яке у виховній площині проявляється через поняття „особистість”.

Для педагогічної практики особливо важливою стає встановлена нами структура самого поняття „людина”, наочно представлена авторською формулою, в якій центральна позиція – не за „особистістю”, а за людиною за суттю. Робота педагога за цією формулою базується на індивідних та індивідуальних особливостях дитини, для подальшого розвитку яких створюються природовідповідні

умови, також створюються умови для розуміння себе як людини, опанування своїми особливостями, отже, для розвитку в собі власної особистості. *У зазначеному контексті педагогічна діяльність справді має спрямовуватися на розвиток саме особистості дитини, і саме в цьому сенсі автор підтримує обране українською наукою спрямування педагогічної практики на особистісно-орієнтований підхід і не поділяє занадто радикальну точку зору російських вчених-педагогів щодо заперечення ролі останньої.*

Запровадження у шкільну практику зазначеної концепції людини вимагає реалізації ще одного із пріоритетних напрямів. Це – „готовність учителя до цілісного бачення дитини і готовність, викладаючи конкретний предмет, забезпечувати системний розвиток школяра, системне бачення світу, *готовність органічно поєднувати навчальний і виховний процес* (курсив наш – О.В.). ... Ми повинні забути часи розподілу сфер навчання і виховання. Це єдина діяльність щодо сприяння формуванню особистості”, – як пише президент НАПН В. Кремень [15, с.110].

Ці позиції якраз і реалізуються в контексті розробленої нами концепції людини. Отже, щоб бути переконливим, залишається:

- **Продемонструвати**, за яких умов навчально-виховний процес стане засобом людського розвитку дітей, а діяльність педагога – природовідповідною, що забезпечить дитині індивідуальну траєкторію її власного розвитку.

- **Ознайомити** читачів з авторською концепцією людини та її можливостями, які вона здатна надати вчителям за умов опанування нею.

Наскільки важкі ці завдання, впливає з висновку, наведеного академіком *В. Бондарем у своїй монографії: „Усі дидактичні концепції, спрямовані на виконання замовлення держави, виявилися нездатними задовольнити потреби вільного, природного розвитку дитини”* [4, 12]. Теж саме стосується й інших концепцій. Ми ж спробуємо

показати „як” і „що робити”, аби досягти цього.

Пам’ятаючи слушне зауваження О. Савченка: „Нам не бракує концепцій, нам бракує конкретних пропозицій, як це робити!”, проілюструємо на прикладі конкретного учнівського колективу реальні результати педагогічної діяльності вчителя, який працює в цьому класі, але не опанував запропоновану педагогічну концепцію, а також результати гіпотетичні, які він зможе досягти у природовідповідній педагогічній діяльності, розробленій у відповідності до зазначеної педагогічної концепції людини.

За даними, зібраними нами за допомогою системно-точкової методики (ця методика вже відома читачам за публікаціями у всеукраїнському науково-практичному журналі „Директор школи, ліцею, гімназії” та й за іншими виданнями – див.: [9, 10, 11]), у реальному 7-Б класі половина дітей – представники сильного (швидкого) типу вищої нервової діяльності, а половина – слабкого (повільного) типу. Останніх, які від народження мають зазначену індивідуальну особливість, у класі 14. Показово, що під час педагогічного консиліуму вчителі, які працюють із цим класом, до слабких і дуже слабких учнів (таких, за їх думкою, 6 і 9) віднесли саме дітей з повільним типом реагування.

Ототожнення вчителями типу людської індивідуальності дитини з її якістю як учня демонструє абсолютне нерозуміння ними людської природи, наслідком чого стає невміння самого педагога творити адекватні умови для усіх без винятку дітей щодо їхнього цілісного людського розвитку. Наслідки, гадаю, всім відомі. До них, вважаю, слід віднести і дидактогенні хвороби у школярів, кількість яких з кожним роком зростає.

Задамо собі запитання: „Якби наш учитель добре знав запропоновану в цій статті педагогічну концепцію людини, чинив би він так само, як зараз?” Напевно, ні! Він був би обізнаний з роллю природних індивідуальних рис дитини, знав, що кому притаманне

й враховував це у своїй педагогічній діяльності. Правило „не нашкодь” стосується саме „індивідуальності” як компоненту поняття „людина”.

Отже, аналіз отриманих експериментальних результатів обґрунтовує необхідність опанування кожним учителем концепції людини, про яку йдеться у статті, як методологічного орієнтира педагогічної діяльності педагога, яка за виконання зазначеної умови набуває здатності бути природовідповідною.

Тоді точками прикладання сил педагога стають структурні компоненти людини як поняття, а саме: індивід, індивідуальність, особистість. Він стає здатним навчити дітей свідомо вибудовувати компенсаторні стилі своєї навчальної діяльності, а також і сам набуває такої спроможності по відношенню до власної педагогічної діяльності. Допомогти дітям зробити це завчасно, поки не втрачено віри в себе, в красу природи людської, у вищу справедливість наявного індивідуального різноманіття – це головне завдання педагога, його професійний обов’язок, до речі, за виконання якого вчитель має нести персональну відповідальність.

Наш вчитель знає не лише „що?”, „як?”, а і „чому так треба робити?”, які можливі наслідки такої діяльності та як запобігти небажаному. Очевидно для вчителя й те, які наявні фактори людського розвитку слід задіяти, щоб у вихованців формувалася їх особистість, а з’ясовані й зрозумілі індивідуальні особливості школярів прислужилися їм у творенні їхнього стилю життєдіяльності.

У такий спосіб вчитель має можливість керуватися не зовнішніми, а внутрішніми чинниками у педагогічній діяльності, бо останні не є кимсь надуманими, а органічними як для учнів, для яких проводиметься урок, так і для вчителів, що його розробляють. А це вже – найвищий теоретичний рівень такої готовності, якого так не вистачає сучасним педагогам! *Погодьтеся, це під силу лише Майстру педагогічної справи!*

Результатами власного експериментального дослідження, проведеного на основі авторської системно-точкової методики, вдалося наочно показати незамінну роль для здійснення природовідповідної діяльності вчителя авторської педагогічної концепції людини, а саме:

- За умови, що в основі педагогічної діяльності лежить авторська концепція людини, педагог, передусім, звертає увагу на ті індивідуальні особливості дітей, які йому належить враховувати як даність; по-друге, він має можливість не просто звертати більше уваги на укріплення особистісних якостей дітей, а точно знати, в яких умовах є потреба у вихованця, щоб той був самобутнім і самодостатнім, відтак **прогнозує те, що залежить від його роботи**, знає, що саме відстежувати – це те в дитині, що залежить від самої природи. **Вчитель стає свідомим** (зараз вчитель працює більш інтуїтивно ніж свідомо!) **результатів, зусиль, які вимагаються від учителя, й точно знає, що йому під силу, а що ні**. Таку діяльність і вважаємо природовідповідною людській природі учнів, а самого вчителя, здатного її здійснювати, – професіоналом, Майстром!

- За таких обставин створюватимуться найкращі умови для досягнення такого рівня успішності, вихованості й розвиненості кожним учнем, який відповідає його реальним можливостям як навчальним, так і людського розвитку в межах зон актуального й ближнього розвитку.

Тож зміна акцентів у трактуванні поняття „людина”, розробка „Педагогічної концепції людини” як методологічного орієнтира для нової діяльності – природовідповідної – сучасного вчителя та її запровадження у шкільній навчально-виховний процес спричинять радикальні зміни у педагогічній практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Ананьев Б.Г.* Человек как предмет познания // Избр. психол. тр.: В 2 т.-М.: Педагогика, 1980. — Т.1. — 232 с. — С. 3.
2. *Асмолов А.Г.* Личность как предмет психологического исследования. — М.: Изд. МГУ, 1984. — 104 с.
3. *Богоявленская Д.Б.* Пути к творчеству. — М.: Знание, 1981. — 96 с.
4. *Бондар В.И.* Дидактика. — К., Либідь, 2005. — 264 с.
5. *Борытко Н.М.* В пространстве воспитательной деятельности: Монография / Науч. ред. Н. К. Сергеев. — Волгоград: Перемена, 2001. — 181 с.
6. *Братусь Б.А.* Аномалии личности. — М., 1988. — 301 с.- С. 9.
7. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О.В. Скрипченко та ін. — К.: Просвіта, 2001. — 416 с. — С. 63 — 65.
8. *Виговська Ольга.* Авторська концепція людини та особистісно орієнтоване навчання: наукове обґрунтування семантичних змін // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2005. — № 5-6. — С.41 — 47.
9. *Виговська Ольга.* Творча педагогічна діяльність як особистісно орієнтована: авторська концепція, технологія. // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2002. — № 4. — С.70 — 76.
10. *Виговська О. І.* та ін. „Точка опори” у педагогічній діяльності. // Рідна школа. — 1991. — № 12. — С. 41- 48.
11. *Виговська Ольга.* Підготовка сучасного вчителя до творчої педагогічної діяльності: авторська концепція, технологія. — К.: НПУ, 1997. — 22 с.
12. *Зинченко В.* Человекознание: теория, история, метод // Человек. — 1990. — № 2. — С. 7.
13. *Зязюн І.А.* Три кити нової філософії освіти: гуманізація, індивідуалізація, інтеграція // Директор школи, ліцею, гімназії. — 2000. — № 1. — С. 74 — 79.
14. *Колесникова И.А.* Педагогическая реальность в зеркале междисциплинарной рефлексии. — СПб., 1999. — 242 с. — С. 117 — 118.
15. *Кремень В.Г.* Освіта і наука в Україні — інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. — К.: Грамота, 2005. — 448 с.
16. *Леонтьев А.Н.* Деятельность. Сознание. Личность // Избр. психол. произведения. — М.: Педагогика, 1993. — Т. 2. — С.195 — 196.
17. *Максименко С.Д.* Особистість: проблема структури (генетичний аспект). /Актуальні проблеми сучасної української психології. — К.: Нора-Друк., 2003. — Вип. 23. — 436 с. — С. 3 — 14.
18. *Наумов Б.Н.* Педагогическая деятельность как целостный процесс. — Харьков: ХГПИ, 1992. — 80 с.
19. *Ничкало Н.Г.* Філософія сучасної освіти // Педагогіка і психологія — 1996. — № 4. — С. 49 — 57.
20. Общая психология: Учеб. для студентов пед. ин-тов. /А.В. Петровский, А.В. Брушинский, В.П. Зинченко и др.; Под ред. А.В. Петровского. — 3-е изд., перераб. и доп. — М.: Просвещение, 1986. — 464 с. — С. 193.
21. *Ожонь В.* Введение в общую дидактику. — М.: Высшая школа, 1990. — 381, [1] с.: граф. — С. 204.
22. *Пирогов Н. И.* Избранные педологические сочинения. — М., 1985. — 496 с.
23. *Рубинштейн С. Л.* Человек и мир. — М.: Наука, 1997. — 189, [2] с., портрет. — (Памятники психологической мысли). — С. 79.
24. *Рубинштейн С.Л.* Проблемы общей психологии. — 2-е изд. — М.: Педагогика, 1976. — 424 с. — С. 242. — С. 245.
25. *Философская энциклопедия / Под ред. Ф. Константинова.* — М.: Сов. энциклопедия, 1963. — Т. 3. — 584с. — С. 201.
26. *Рубинштейн С.Л.* Основы общей психологии: В 2т. — М.: Педагогика, 1989. — Т.1. — 488 с. — С. 347.
27. *Савченко О.Я.* Цілі і цінності реформування сучасної освіти // Філософія освіти в сучасній Україні: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. — К.: 1997. — С. 47 — 54.
28. *Савченко О.Я.* Стратегічні цілі: [Рформування заг. серед. освіти] // Освіта України. — 1997. — № 2-3. — С. 4.
29. *Сухомлинська О.В.* Про стан теорії та практики виховання в освітньому просторі // Шлях освіти. — 1998. — № 3. — С. 4.
30. *Шубинский В.* Человек как цель воспитания // Педагогика. 1992. — № 3-4.

Ольга Виговская

Педагогическая концепция человека — новая философия педагогической деятельности современного учителя

Предложена „Педагогическая концепция человека” как новая философия педагогической деятельности, методологический ориентир для природосообразного и личностно-ориентированного образования. Таким ориентиром она есть и для создания/разработки индивидуальной траектории развития каждого ребенка.

Результатами собственного экспериментального исследования автор обосновывает, что затребованность Концепции учителями, а это реальное внедрение в школьный учебно-воспитательный процесс, повлечет радикальные изменения в педагогической практике.

Ключевые слова: понятие „человек”, структура понятия, педагогическая концепция человека, прогнозируемые изменения педагогической практики.